

מתניתין:

כשהמנחמים יושבים על מטה זקופה.

אין קורעין, ולא חולצין, ואין מברין אוכלים סעודת הבראה, שמברים את האבל, אלא קרוביו של מת⁽³⁵¹⁾.

גמרא:

שנינו במשנה שאין קורעים על המת אלא כה-א רק קרוביו.

ואין מברין את סעודת ההבראה אלא

להבראה, שלאבילות יש תשלומין אחר הרגל, מה שאין כן בהבראה שאין לה תשלומין. שאין הבראה אלא בסעודה הראשונה שאחר הקבורה. וע"ע בהרא"ש שדן בדברי הירושלמי. וע"ע בתוס' כאן ולעיל [כ]. ובשו"ע [תא ד] נפסק שיש הבראה ברגל.

וכמו כן נחלקו הראשונים לענין קריעה במועד. [ונידון זה גם כן תלוי קצת בפירוש משנתנו, וכנ"ל]. והמרדכי הביא בענין זה שלש דיעות. א. בין ביום קבורה ובין ביום שמועה קורע. ב. ביום קבורה קורע, וביום שמועה אינו קורע עד לאחר המועד. ג. בין ביום קבורה ובין ביום שמועה אינו קורע. ועיי' בהערה 214.

וכתב הרמ"א [שמ לא], שמנהג אשכנז לחלק בין אביו ואמו, שקורע אף במועד, לשאר קרובים, שקורע לאחר הרגל. ובאהל משה [להגרא"מ הורוויץ קמב] ביאר חילוק זה באופן נפלא. שבאמת מצאנו דין קריעה אף בלא אבילות כלל. וכמו בברכת השם והרואה ספר תורה שנשרף, שלא שייכת בו אבילות כלל, אלא שהוא צריך לצער עצמו לכבוד ה' ולכבוד תורתו. ומעתה יש לחדש ולומר, שאמנם בשאר קרובים יסוד החיוב קריעה הוא מדיני אבילות בלבד, ומפני זה אין לו לקרוע במועד, שהרי אין נוהג בו אבילות כלל. וכמו שלמדנו גם כן לעיל [כ], שהרבים מתעסקין עמו במועד. כלומר, תנחומי אבילים ועמידה בשורה. אבל לפירוש ב', יתכן לומר, שאין חיוב הבראה כלל במועד, ואפילו לקרובי המת. שחיוב הבראה תלוי בדיני אבילות. וכן הביא הריטב"א מהירושלמי. אלא שמכל מקום יש חילוק בין אבילות

עוד תירץ הריטב"א לפי דעת הרמב"ן הנ"ל, שבאמת אין נפקא מינה ממה שיום ראש השנה עצמו נחשב כז' ימים, וכנ"ל, וזו כונת רבינא, שמנין זה באמת אין לו נפקא מינה לענין דינא, ורבינא [לעיל] לא בא אלא ללמדנו את עיקר הדין, שראש השנה דינו כרגל גמור, אף לענין שנחשיבנו כז' ימים.

351. מדברי הריטב"א עולה, שישנם שני פירושים במשנתנו. א. יש מעמידים במועד דוקא, שבו אין לקרוע ולחלוץ ולהברות אלא אם כן יש עליו חיוב קריעה, בכדי שלא להרבות את ההספד, ומפני זה, כל מי שאינו מקרובי המת נאסר עליו לקרוע, שהרי אינו מחוייב בקריעה, אבל בשאר ימות השנה אף מי שאינו מקרובי המת רשאי לקרוע עליו. ב. ויש מעמידים המשנה בשאר ימות השנה, שכל קריעה שאינה מחוייבת, יש בה איסור בל תשחית. והוסיפו לאסור החליצה וההבראה, כדי שלא יבואו מפעולות אלו לידי קריעה, כן פירש הב"ח.

ולמדנו ממשנתנו, לפי פירוש א', שיש חיוב קריעה והבראה במועד, אף על פי שאין אבילות נוהגת בו. ומשום שחיובים אלו אינם נובעים מדיני אבילות כלל. וכמו שלמדנו גם כן לעיל [כ], שהרבים מתעסקין עמו במועד. כלומר, תנחומי אבילים ועמידה בשורה. אבל לפירוש ב', יתכן לומר, שאין חיוב הבראה כלל במועד, ואפילו לקרובי המת. שחיוב הבראה תלוי בדיני אבילות. וכן הביא הריטב"א מהירושלמי. אלא שמכל מקום יש חילוק בין אבילות

אלא כך כונת הברייתא לומר: הכל נחשבים כקרוביו — הכל קורעין עליו, והכל חולצין עליו, והכל מברין עליו ברחבה! (352)

וכיון שכולם נחשבים כקרוביו, וכולם צריכים לקרוע עליו, מדוע אומרת המשנה

והוינן בה: וכי אפילו היה המת חכם אין קורעין עליו אלא קרוביו?

והתניא: חכם שמת — הכל קרוביו.

ויש לתמוה בלשון הברייתא: וכי "הכל הם קרוביו של חכם" סלקא דעתך לומר?

הרגל, שאז מתחיל למנות שבעת ימי אבלו, ועל ידי כן הוא נזכר במתו, והרי זה נחשב אצלו כשעת חימום, אבל כשהוא קורע במועד, אין זמן זה נחשב כלל כשעת חימום.

352. קושיא זו מתפרשת היטב אף לפירוש א'. שאמנם משנתנו דנה לענין מועד, מכל מקום יש ללמוד מדבריה, שלעולם אין חיוב קריעה וחליצה אלא על הקרובים, אבל שאר בני אדם אינם מחוייבים בה, ומשום כך לא התרנו להם לקרוע ולחלוץ במועד, ואילו בברייתא זו מבואר, שיש חיוב קריעה אף על חכם, שאינו קרובו.

והריטב"א דן, האם בחכם נאמר גם חיוב אבילות, מלבד חיוב הקריעה וההבראה, שכן הסברא נותנת, שאין הבראה בלא אבילות. וכן מבואר לקמן לענין רבו, שנוהג עליו אבילות יום אחד. או שדין אבילות נאמר ברבו דוקא. ומכל מקום מברין על החכם, שחיוב הבראה אינו תלוי באבילות. [ונידון זה תלוי קצת במחלוקת שהבאנו בהערה הקודמת לענין הבראה במועד, שאין נוהג בו אבילות]. והרמב"ן נוקט, שאין דין אבילות על חכם.

עוד דקדק הריטב"א מלשון הברייתא "הכל כקרוביו", שדוקא כששמע שמועה קרובה על מות החכם, חייב לקרוע, אבל בשמועה רחוקה, אינו קורע, וכדין שמועה רחוקה בשאר קרובים. ודוקא בחכם שאינו רבו, אבל אם הוא רבו, אפילו בשמועה רחוקה קורע, וכדין אביו ואמו.

סבור שמת אביו, וקרע עליו, ואחר כך נודע לו שבנו היה, אינו צריך לקרוע שנית, שקריעה ראשונה עלתה לו לחיובו, וכמו כן, כשהיה סבור שאביו מת, ונודע לו שאמו מתה, אבל כשהיה סבור שמת בנו, וקרע, ונודע לו לבסוף שאביו היה, יש לו לקרוע שנית. ולפי היסוד הנ"ל מוסבר דין זה היטב, שבקריעה על אביו ישנם שני חיובים נפרדים, ולכן, כשקרע על בנו, ולא היה בדעתו אלא לעשות קריעה שמדין אבילות, ולא נתכוון כלל לקריעה שמדין כיבוד אביו ואמו, עליו לקרוע שנית, כדי לקיים חיוב נוסף [זה].

וכל זה לענין חול המועד. אבל ביום טוב, לדעת הכל אין לקרוע, ואפילו ביום טוב אחרון של גלויות. כן כתב הרמב"ם [יו"ט ו כג]. ויעויין מה שפלפלו בזה נושאי כלי הרמב"ם שם. והוא הדין לענין חליצה והבראה. כן כתב הרמב"ם [אבל יא א]. ויעויין בחידושי הגרעק"א [תא ד].

וכתב המשנה למלך, שאין לקרוע במועד, אלא כשנקבר בחול המועד, אבל כשנקבר ביום טוב, אינו קורע עד לאחר המועד, כיון שעתה אינו שעת חימום ולא שעת שמועה, למה יקרע בחנם במועד. ודוקא בשעת חימום או בשעת שמועה התירו לו לקרוע ולדחות כבוד הרגל מפני מצות הקריעה. וכעין זה הביא המגן אברהם [תקמז] בשם מהר"ם לובלין, וטעמו, שהרי עיקר חיוב הקריעה הוא בשעת חימום [אף על פי שבדיעבד יכול לקרוע כל ז', בשאר קרובים], ומפני זה יש לו להמתין עד לאחר

שאינן קורעים עליו אלא קרובי המת!?

ומשנינן: לא צריכא, משנתנו מדברת במת דלאו חכם הוא.

עוד הוינן בה: ואי אדם כשר הוא — חיובי מיחייב כל אחד למיקרע.

דתניא: מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים? — כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר (353).

ותמהינן: האם כדי שיבכה ויתאבל אדם על אדם כשר בעתיד, בניו של אדם מתים? וכי ערבונא קא שקיל מיניה, וכי לוקחים ממנו ערבון על כך מראש!?

אלא, כך יש לומר: בניו הקטנים של אדם מתים מפני שלא בכה והתאבל על אדם

כשר.

שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר — מוחלין לו על כל עונותיו, בשביל כבוד שעשה לו.

ומשנינן: משנתנו מדברת במת דלאו אדם כשר הוא.

ועוד הוינן בה: אי דקאי התם אם עומד שם אדם שאינו קרוב של המת בשעת יציאת נשמה — חיובי מיחייב גם הוא לקרוע, למרות שהוא אינו קרוב של המת. ומדוע אומרת המשנה שאין קורעים אלא קרוביו!?

דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: העומד על המת בשעת יציאת נשמה — חייב לקרוע. למה זה דומה — לספר תורה שנשרף, שחייב לקרוע כשרואה אותו נקרע (354).

שאינן כן בחכם, שאפילו שלא בפניו קורע. וכעין זה תירץ הרא"ש, שעל אדם כשר יש לקרוע כשנודע לו השמועה בין מיתה לקבורה, ואפילו שלא בפניו, אבל לאחר קבורה, אינו קורע, מה שאין כן בחכם, שכל ענין יש לו לקרוע. והריטב"א תירץ, שבאדם כשר אין החיוב מוטל אלא על אותם הפחותים ממנו בחכמה, אבל השוים לו, אינם חייבים, מה שאין כן בחכם, שאף השוים לו קורעים. ומכל מקום, אותם שהם גדולים ממנו בחכמה, אינם מחוייבים.

עוד כתב הריטב"א, שאינו נקרא אדם כשר אלא כשלמד קצת תורה, אף על פי שלא הגיע למדרגת "תלמיד", אבל אם לא למד כלל, אינו בכלל זה, שאי אפשר למי שאינו בן תורה, להיות אדם כשר באמת. וע"ע בש"ך [שמי יא].

354. הראשונים כתבו בשם רש"י, שהדמיון לספר תורה הוא, שהאדם מישראל [אף על פי

353. כתב הריטב"א, שהדבר פשוט, שאין חיוב אבילות על אדם כשר [אפילו אם ננקוט שעל חכם יש חיוב אבילות]. ומכל מקום יש לחייב עליו קריעה, כדי לעורר הבכי וההספד. אך הר"ן [שבת קה] כתב, שיש הסוברים שאין לחייב קריעה על אדם כשר, שלא הזכיר אצלו אלא בכי, ואף על פי כן מן הראוי הוא לקרוע עליו. ולדעה זו יש לפרש כאן, הואיל ומן הראוי הוא לקרוע עליו, אף על פי שאין בקריעה זו חיוב, כבר יצא על כל פנים מידי איסור כל תשחית. וכתב הרמ"א [ו], שעל דיעה זו נהגו לסמוך להקל שלא לקרוע על אדם כשר.

והקשו הראשונים, מאחר ואף על אדם כשר יש חיוב קריעה [לדעת החולקים על הר"ן הנ"ל], מדוע הוצרך התנא דברייתא לעיל להשמיענו, שיש חיוב קריעה על חכם, והרי אינו גרוע מאדם כשר. ותירץ הרמב"ן, שעל אדם כשר אינו מחוייב לקרוע אלא כשהוא בפניו, מה

ומשנינן: משנתנו מדברת בכגון דלא קאי התם שלא עומד שם אדם שאינו קרוב למת בשעת יציאת נשמה.

כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה.

אמרי: לא גמרינן לא למדנו תורה מיניה, ממנו (355).

אמר להו אביי: מי תניא "הרב שמת כולם כקרוביו"?

הרי "חכם שמת הכל כקרוביו" תניא.

נוסף, שהקריעה על ספר תורה שוה לקריעה שעל אביו בכל הפרטים, מה שאין כן ביציאת נשמה].

ב] כשם שקורעים על שריפת התורה, כך יש לקרוע על אדם זה שקיים מצוות התורה בימי חייו. וכן הביא הריטב"א דברי חכמים, שאפילו ריקנים שבהם, מלאים מצוות כרימון. והנה, לפי ג' פירושים האחרונים, אף באשה שייך קריעה זו, שאף נשמתה קרויה "נר", ויש בפטירתה חרדה רבה, ואף היא מקיימת מצוות התורה. וכתב הגר"א, שמקושית הגמרא יש להוכיח שאף באשה שייך קריעה זו, שאם לא כן, היה לנו ליישב ולהעמיד משנתנו באשה, שאפילו עומד בשעת יציאת נשמתה, אינו קורע. ויעויין בב"ח לענין קטן שלא הגיע לחינוך, שלפירוש ב' של הרמב"ן אין לקרוע עליו, ולשאר הפירושים, קורע.

עוד כתבו הראשונים, שאין לקרוע על המומר להכעיס, אפילו בעבירה אחת, ואפילו על המומר לתיאבון, כשהיה עובר בקביעות.

355. ומה שלא קרעו עליו על כל פנים כשם שקורעין על אדם כשר, תירץ הרמב"ן על פי המבואר לעיל, שאין חיוב קריעה על אדם כשר אלא כשהוא בפניו [וכן לדעת הרא"ש, כשנודע לו קודם קבורה], וכאן היה זה שלא בפניו, או אחר הקבורה. וכן לדעת הריטב"א, היו חכמים אלו שוים לרב ספרא בחכמתם, ולכן היו פטורים מלקרוע עליו מכח דין קריעה שעל אדם כשר.

שלא למד תורה] עתיד הוא ללמוד תורת ה', ולכן יש לקרוע עליו כעל שריפת ספר תורה. והוסיפו, שלפי טעם זה, אין קריעה זו אלא באיש, שמצווה ללמוד תורה, מה שאין כן באשה. [ואף על פי שמצווה ללמוד דינים השייכים אליה, אין זה כתלמוד תורה של איש. וע"ע בב"י]. אלא שהוקשה להם עיקר סברתו, שאנו מחשיבים אותו כספר תורה, על שם העתיד.

אולם רש"י שלפנינו פירש, שהנשמה שבגוף, שהיא קרויה "נר" ["נר ה' נשמת אדם"], יש לה דמיון לספר תורה, שקרויה גם כן "נר" ["נר מצוה ותורה אור"]. וביאר הרש"ש כונתו, שאמנם אין הנשמה נאבדת ח"ו ביציאתה מן הגוף, שהרי היא נצחית, אלא שכמו שמבואר לקמן לענין שריפת ספר תורה, שיש לקרוע על כך שתי קריעות, קריעה אחת על שריפת הכתב, וקריעה שנייה על שריפת הקלף, כמו כן יש לקרוע על אבדן הגוף, שהיה משכן לנשמה בחייו, וכמו הקלף שהוא משכן לדברי התורה הכתובים עליו.

והרמב"ן פירש בזה ב' פירושים נוספים.

א. אין זה אלא דמיון בלבד לספר תורה. שכשם שקורעים על שריפת התורה, מפני שיש בזה הפסד גדול וחורדה רבה, כך יש לקרוע על יציאת נשמתו של אדם מישראל. [וכן הוכיח הקרן אורה שאין זה אלא דמיון בלבד, שהרי באמת חלוקים הם בדיניהם, שהקרע על ספר תורה, אינו מתאחה לעולם, מה שלא נזכר כן ביציאת נשמה. ולהרמב"ם יש ביניהם חילוק

אמר להו רב חסדא: מילתא, דבר, דבחייה, שבחייו של רב הונא, לא סבירא ליה, היה סבור שאין לעשות כן, וכי השתא עתה ליקום ליעבד ליה, נעמוד ונעשה לו דבר שהוא עצמו סבור שאין לעשותו?!

דאמר רב תחליפא: אנא חזיתיה ראיתו לרב הונא, דבעי למיתב אפורייה, שרצה לישב על מיטה, והוה מנח ספר תורה עליה.

וכף כדא אארעא, הפך רב הונא כד על פיו, ואותיב והניח את ספר תורה עילויה, עליו, משום שסבר שאסור לישב על מיטה שספר תורה מונח עליה⁽³⁵⁸⁾.

אלמא, קסבר רב הונא אסור לישב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה.

לא הוה נפיק פוריא מבבא. לא יצאה מיטתו דרך השער.

סבור לשלשולי דרך גנין.

ועוד, הרי כל יומא שמעתתיה שמועותיו של רב ספרא נאמרות בפומין בפיותנו בלומדנו בכי מדרשא. ונמצא שאנו לומדים ממנו, גם אם אין אנו תלמידיו באופן ישיר⁽³⁵⁶⁾.

סבור, סברו רבנן כי אין תקנה להמנעותם מקריעה, כי מה דהוה — הוה. ואין אפשרות לקרוע לאחר זמן.

אמר להו אביי: תנינא: חכם, כל זמן שעוסקין בהספד — חייבין לקרוע עליו.

סבור למיקרע לאלתר בלא הספד.

אמר להו אביי, תניא: חכם — כבודו בהספידו, ויש לכם להמתין מלקרוע עד שעת ההספד⁽³⁵⁷⁾.

כי נח נפשיה דרב הונא, סבור לאותובי להניח ספר תורה אפורייה, על מטתו, כדי לומר עליו "קיים זה מה שכתוב בזה".

שאם לא קרע אז, יש לו להמתין לשעת ההספד.
358. הריטב"א מבאר, שרצונם היה להניח הספר תורה באופן שיהיה גבוה מרב הונא. וגם באופן זה אין להתיר לכל אדם, אלא לתלמיד חכם ושלם במעשיו. [שהוא דומה לספר תורה]. ואמר להם רב חסדא, שרב הונא היה מקפיד על עצמו, שלא לישב כלל על המיטה שספר תורה עליה. וכעין זה כתבו התוספות. ובבבא קמא [יז] מבואר [בתירוץ א'], שבמימיהם היו נוהגין להניח ספר תורה על מיטת החכמים, אבל לא היו אומרים "קיים זה מה שכתוב בזה". ויתירה מזאת למדנו במנחות [לב], שלדעת רבי יוחנן, אין איסור כלל לישב על מיטה שספר תורה מונח עליה. אבל להלכה נפסק לאיסור. [יעויין יו"ד רפב ז, שנג ב]. ומבואר שם, שהוא הדין אף

356. דעת הרא"ש, שלהלכה יש לחייב קריעה על חכם אף שאינו רבו. שהרי זו היתה טענתו הראשונה של אביי. והביא עוד מירושלמי, שאפילו על התלמידים שעדיין לא הגיעו לדרגת חכמים, יש לקרוע. אולם דעת רבינו מאיר, שאין חיוב קריעה אלא על רבו. וכתב הרמ"א [ז], שעל זה סומכין להקל שלא לקרוע על חכם שמת, כשאינו רבו. ודוקא על רבו מובהק, שלמד רוב תורתו ממנו, אבל על רבו שאין מובהק, אין נוהגין לקרוע. כן כתב הרמ"א.

357. כתב הלחם משנה, שהרמב"ם והטור נחלקו בביאור דין זה. שלדעת הרמב"ם, לכתחילה יש להשהות הקריעה עד שעת ההספד, ואינו קרוע בשעת שמועה. אבל הטור מפרש, שלכתחילה יש לו לקרוע בשעת שמועה, אלא

אמר לחו רב חסדא: הא גמירנא מיניה: חכם — כבודו שיוציאו מטתו דרך פתח.

סבור לאשנויי להעבירו מפוריא מהמיטה הרחבה ששכב עליה לפוריא צרה.

אמר לחו רב חסדא: הכי גמירנא מיניה: חכם — כבודו שיוציאוהו במטה ראשונה שמת עליה.

דאמר רב יהודה אמר רב: מניין לחכם שכבודו במטה ראשונה — שנאמר [שמואל ב ו] "וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה" (359).

פרוס בבא, הרחיבו את השער, ואפקוה.

פתח עליה רבי אבא: ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה, אלא שבבל גרמח ליה שלא תשרה עליו.

מתיב רב נחמן בר חסדא, ואמרי לה רב הנן בר חסדא: הרי כתוב בספר יחזקאל [פרק א] "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים". ומוכח שגם בבבל שורה השכינה!?

טפח ליה אבוח בסנדלית. אמר ליה: וכי לאו אמירנא האם לא אמרתי לך לא תיטרוד עלמא בקושיות?

מאי "היה דבר ה'" שהיה כבר ששרתה עליו שכינה בהיותו בארץ ישראל (360).

כי אסקוה להתם, אמרו ליה לרבי אמי ולרבי אסי: רב הונא אתי. והבינו שהוא מגיע חי, כי לא סיפרו להם על מותו.

אמרו רבי אמי ורבי אסי: כי הוינן התם בבבל, לא הוה לן לדלווי רישין מיניה. לא יכולנו להרים ראשנו מחמת גדלותו, וכי השתא אתינן הכא עכשו שבאנו לארץ ישראל אתא בתריין, הוא בא אחרינו?

אמרו לחו: ארונו בא!

רבי אמי ורבי אסי נפוק לקראתו ללוותו.

רבי אילא ורבי חנינא לא נפוק.

איבא דאמרי, רבי אילא נפק, רבי חנינא לא נפק.

והמהרש"א העיר, שאמנם מבואר בסוטה [לה], שרוד שגה בזה שנשא את הארון על עגלה, הואיל ודינה לינשא בכתף, ואף על פי כן הוכיחה הגמרא ממה שנשאה באותה עגלה, שכן הוא מדרך הכבוד, שלא לשנות מעגלה לעגלה.

360. רש"י מפרש שני פירושים. א. היה זה באמת דבר היוצא מן הכלל. ב. הואיל וכבר שרתה עליו שכינה בארץ ישראל, שוב לא נסתלקה ממנו, אף על פי שירד לבבל. ולכאורה יש להעיר, ממה שמבואר בילקוט [יונה], שיונה

לשאר ספרי קודש. אך אם הספרים גבוהים ממנו, מותר. ויעויין בש"ך שביאר מהו שיעור הגובה להתיר הישיבה.

359. רש"י מבאר, שבאותה עגלה ששלחו הפלשתים את ארון הברית, בה העלה דוד את הארון לקרית יערים. והקשו המפרשים, הלא מפורש בכתוב [שמואל א ו], שתיכף עם בוא העגלה משדה הפלשתים, בקעו את עציה והקטירו עליהם לה. ובטעמא דקרא תירץ, שלא בקעו אלא מקצת עציה, ושאר העגלה היתה עדיין עומדת בעיניה.

דנפק — מאי טעמיה?

דתניא: ארון העובר ממקום למקום — עומדים עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים⁽³⁶¹⁾.

דלא נפק — מאי טעמא?

דתניא: ארון העובר ממקום למקום — אין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים.

קשיין אהרדי!

לא קשיא.

כאן — ששדרו קיימת.

כאן — בשאין שלדו קיימת.

ורב הונא — שלדו קיימת הוה.

וזה דלא נפק — לא סיימיה קמיה ששדרו קיימת.

אמרי: היכא נינחיה בקבר של מי?

רב הונא ריבין תורה בישראל, ורבי חייא ריבין תורה בישראל הוה. ולידו של רבי חייא מקומו של רב הונא.

אמרו: מאן מעייל ליה לקוברו ליד רבי חייא?

אמר לחו רב חגא: אנא מעיילנא ליה, דאוקמתיה לתלמודאי כי הוינא בר תמני סרי שנין, ולא חזי לי קרי.

ומשמע ליה קמיה, הייתי משמיע שמועות לפני רב הונא, וידעי בעובדיה. והכרתי את מעשיו הגדולים: כגון, דיומא חד אתהפיכא ליה רצועה דתפילין, שהצד השחור היה כלפי גופו, ויתיב עלה ארבעין תעניתא⁽³⁶²⁾.

עייליה רב חגא לקוברו.

הוה גני שכב שם במערת הקבורה, יהודה בן רבי חייא מימיניה דאבוה, וחזקיה בנו משמאליה.

אמר ליה יהודה לחזקיה: קום מדוכתיך, דלאו אורח ארעא דקאים רב הונא שרב הונא עומד⁽³⁶³⁾.

לא נקבר, ובאים לקברו במקום זה, וכמו שכתב הריטב"א]. אבל כשאין על הקרובים דין אבילות, ודאי אין מקום כלל לומר תנחומי אבלים וכו'.

362. עיקר הקפידא היא כשנתהפכה הרצועה במקום עיקר הקשירה, שאז צריך לחזור ולהפכה לצד השחור, אבל שלא במקום עיקר הקשירה, אין צריך להפכה אלא משום נוי מצוה. משנ"ב [כז לח].

363. הטור [שסא] הביא בשם הירושלמי,

הנביא ירד לתרשיש, כדי שלא תשרה עליו שכינה, אף על פי שכבר שרתה עליו השכינה בהיותו בארץ ישראל.

361. כתב הרמב"ן, שדין זה נאמר דוקא כשכבר נקבר במקום אחר, ואחר כך ליקטו עצמותיו, ומעבירים אותם ממקום למקום. שבציוור זה, מאחר ונוהגים עליו דיני אבילות באותו היום, וכמו שלמדנו לעיל [ח], על כן שייך בהם גם כן תנחומי אבלים. וכמו כן, כשהוא עומד עדיין תוך ז' לקבורתו, אף שאין זה ביום ליקוט העצמות. [והוא הדין, כשעדיין

אמר להו רבי יצחק: מילתא דלרביה לא סבירא ליה, אנן ניקום נעביד ליה!?

סבור דלא למישלל קרעייהו עליו.

אמר להו רבי יצחק בר אמי: חכם, כיון שחזירו פניהם מאחורי המטה — שוללין⁽³⁶⁴⁾.

כי נח נפשיה דרבה בר הונא ורב המנונא — אסקינהו להתם, לארץ ישראל.

כי מטו כאשר הגיעו למקום בו הוצרכו כה-ב

בהדי דקאים יהודה — קם בהדיה עמודא דנורא.

חזייה רב חגא, איבעית, נבהל מעמוד האש, זקפיה העמיד לארונה של רב הונא שיחצוץ בינו לבין עמוד האש, ולא יזיקנו, ונפק, אתא.

והאי דלא איענש ענש רב חגא, שהצליח להנצל מעמוד האש, הוא רק — משום דזקפיה לארונה דרב הונא שיחצוץ ביניהם.

כי נח נפשיה דרב חמא סבור לאותובי ספר תורה אפורייה, לשים ספר תורה על מטתו.

שולל לאחר ז', או לאחר ל' [כקרע שעל אביו ואמו, שהרי הושוה להם לענין איסור איחוי]. עוד נחלקו הפוסקים בזמן השלילה על ס"ת שנשרף וכדומה. שדעת הטור היא, שאינו שולל עד ז'. אבל הב"י כתב, כיון שאין בזה אבילות כלל, לא שייך להצרכו שימתין ז' ימים, אלא מאחה למחרת.

ושיטת הרמב"ן הנ"ל מיוסדת על הירושלמי, ושם מבואר, שזמן השלילה על רבו תלוי הוא בזמן גמר האבילות, כלומר, שאם אנו סוברים "מקצת היום ככולו", ומתירים לו נעילת הסנדל באותו היום, כמו כן יש לו גם לשלול בו ביום, אבל אם אינו נועל הסנדל עד למחר, כמו כן אינו שולל עד למחר. ולפי זה, מאחר ונפסק להלכה שהוא מותר בנעילת הסנדל בו ביום, כמבואר ביו"ד [רמב כה], היה הדין נותן, לדעת הרמב"ן, שיהיה מותר לשלול אפילו בו ביום. [וכמו שיש להוכיח כן גם בדעת הריטב"א, שהרי הוא דן לחייב אבילות אף על חכם שאינו רבו, ואף על פי כן שוללין את קריעתו בו ביום, הרי לנו, שמועיל מקצת היום ככולו אף לענין זה]. וכמו כן נתיר לשלול בשאר קרובים, לאחר כניסת מקצת יום ז', שהרי מקצתו

שאדם הרואה כשנושאים מת, יש לו לעמוד, אבל לא מפני המת, אלא מפני המלוים [מפני שמקיימים מצוה]. והקשה הט"ז מהמבואר כאן, שעמד חזקיה לכבודו של רב הונא. ותירץ הט"ז, שדברי הירושלמי אמורים דוקא בסתם מת, אבל בחכם יש לעמוד אף מפני המת. ויעויין בנקה"כ. ובחדרי דיעה דחה ראית הט"ז, שחזקיה לא נעמד לכבודו של רב הונא, אלא שפינה לו את מקומו, ואין זה שייך כלל לנידון הירושלמי.

364. נחלקו הראשונים בדין איחוי על חכם. שלדעת הרמב"ם, אינו מאחה עד למחר. ולדעת הרמב"ן, מאחה מיד, ועל כל פנים לאחר הקבורה. ודעת הריטב"א, שמאחה לאחר ז'. עוד נחלקו הראשונים בזמן השלילה על רבו. שלדעת הרמב"ם והרמב"ן, יש לו לשלול למחרת. ונתן הרמב"ן טעם בדבר, שביום הקבורה הרי הוא מתאבל עליו, כמבואר לקמן בגמרא, ולא מצאנו מי שיהיה מותר לשלול בימי אבלו. מה שאין כן בחכם, שאינו נוהג עליו אבילות כלל. וע"ע בהערה 353. ולדעת הריטב"א אין לו לשלול למחרת. ולא פירש, אם